

Ибраев Алмазбек Дуйшокович, Сагындыкова Кенже Жаныбековна.
Скрябин атындагы Кыргыз Улуттук агрардык университети

СТУДЕНТТЕРДИН ТААНЫП БИЛҮҮ ИШМЕРДҮҮЛҮКТӨРҮН АКТИВДЕШТИРҮҮ ЫКМАЛАРЫ

Аннотация: Жогорку окуу жайларындагы билимдерди өздөштүрүүнүн сапатын жогорулатууда студенттердин ички таанып билүүлөрүн жана алардын ой жүгүртүү процесстерин, эскет утууларын изилдөө маанилүү маселелердин бири болуп саналат. Эскетутуу – мээнин өзүнчө бөлөк функциясы эмес, ал адам кабылалган маалыматтарды активдүүштөтүүнү жана сактоону камсыз кылган, баардык таанып билүү процесстердин агымындагы зарыл элемент катары камтылган психикалык активдүү процесс.

Негизгисөздөр: Эффективдүү, билгичтик, мүнөз, мүнөз, традиция, материал, ишмердүүлүк, интеллектуалдуу, гипотеза, методика.

Киришүү. Азыркы учурда Кыргызстанда, жогорку окуу жайларындагы окутуунун эффективдүү жолдорун издөө, билимдерди өздөштүрүүнүн сапатын жогорулатуу максатын көздөгөн көптөгөн педагогикалык жана психологиялык изилдөөлөр жүргүзүлүүдө. Ийгиликтүү окутуунун бирден бир негизги шарттарынын бири болуп эскетутуу саналат [1]. Советтик психологияга мүнөздүү болгон эске тутуу, таанып билүү жана практикалык маселелерди чечүүдөгү эске тутуунун мааниси, максатка жана мазмунга жараша адамишмердүүлүгүндөгү эстин биримдигине байланыштуу болгон изилдөөлөрдү Л.С. Выготский, А.Н. Леонтьев, А.А. Смирнов, П.И. Зинченко жана башкалар жүргүзүшкөн. П.И. Зинченконун [2] эрктүү жана эрксиз эске тутуу жөнүндөгү салыштырмалуу изилдөөсү окуучулардын программалык билим, билгичтик жана көндүмдөрүнүн көлөмүнүн көбөйүшүнөн улам, окутуунун азыркы жаңы заманбап шарттарында маанилүү жыйынтыктарды берүүдө.

Материалдар жана изилдөө методдору

Окутууда студенттин таанып билүүсүн жана анын ой жүгүртүүсүн жогорулатууга багытталган тапшырмаларды калыптандырууну жана андай тапшырмаларды аткарууда аларды өзүнчө бөлүп кароону талап кылат. Мындай жыйынтык эрктүү жана эрксиз эске туну гана эмес, окутууда аңсезимдүү багыт берүү зарыл экендигин көрсөтөт. Студенттер менен жаңы материалдарды өздөштүрүүдө студенттерге алардын таанып билүүсүн өнүктүрүүгө багытталган тапшырмаларды коюу зарыл жана андай тапшырмалар студенттердин акыл ишмердигин өсүшүнө багытталышы керек.

Окуу мүнөзи чыгармачылык мүнөздө, студенттердин таанып билүү ишмердүүлүгүнө максималдуу мүмкүнчүлүктөрдү түзүп берүү менен жүргүзүлгөн учурда окутуучунун ролу бир кыйла жогорулайт. Эгерде традициялык окутуу системасында окутуучу – бул даяр билимдерди жана маалыматтарды берүүчү жана алып жүрүүчү деп эсептелсе, ал эми кредиттик окуу системасында окутуучу – бул уюштуруучу, кеңеш берүүчү, студенттердин өз алдынча иш алып барууларына шарттарды түзүүчү жана алардын издөөлөрүнө багыт берүүчү болуп саналат. Ал үчүн окутуучунун өзүнүн билим деңгээли жогору, методикалык материалдары жана каражаттары кенен болуусу зарыл.

Студенттердин таанып билүү ишмердүүлүктөрүн активдештирүү үчүн берилүүчү тапшырмалар өтүлгөн окуу материалдарынын негизинде түзүлүүсү зарыл. Лекциянын окулушу проблемалык түрдө болуп, студенттерге орчундуу бөлүктөрүн жана түшүнүксүз болгон негизги моменттерин гана камтышы зарыл. Мына ушундан улам, жогоруда белгиленгендей, лекциянын окулушу жалпы аудиториялык бөлүнгөн убакыттын жарымынан аз бөлүгүн гана камтыйт, ал эми калган бөлүгү окутуучунун

жетекчилиги астында окулуп жаткан материалды студенттердин өз алдынча таанып билүү ишмердүүлүгү аркылуу бышыктоого арналат.

Изилдөөлөрдүн жыйынтыктары жана аларды талкуулоо

Жогоруда айтылгандар студенттердин окуу материалын толук өздөштүрүүлөрү жана эстерине сактап калуулары үчүн чоң таасирин тийгизет. Окутуунун жана ишмердүүлүктүн ар кандай түрлөрүн пайдаланууда студенттердин материалдарды өздөштүрүүлөрү, кабыл алуулары, эске тутуу мүмкүнчүлүктөрү төмөнкүдөй проценттик көрсөткүч деңгээлдерге ээ болушат.

Лекция	- 5%
Окуу куралдары	- 10%
Аудио-визуалдык каражаттар	- 20%
Көрсөтмө каражаттар	- 30%
Группалык талкуулоо	- 50%
Практикалык аракеттер	- 70%
Башкаларды окутуу керектүү Билимдерди пайдалануу	- 90%

Окутуучунун жетекчилиги астында студенттердин таанып билүү иштери семинардык, практикалык, лабораториялык сабактарда б.а. аудиториялык сабактарды уюштурулат. Бирок ал учурда өз алдынча таанып билүү иштери кабыл алынган билимдерди бышыктоого, окуу материалынын кай бөлүгүн толуктоого, билимди практикада колдонууга багытталышы зарыл.

Айрым студенттердин окуусундагы кыйынчылыктардын пайда болушуна, окуу жетишкендиктери төмөн болуп, толук билим-билгичтиктерге ээ болбой жаткандыгы алардын китептер менен иштөөдөгү жана окуу материалдарын ой жүгүртүп иштетүүдөгү көндүмдөрүнүн жоктугу себеп болууда[3]. Изилдөөчүлөр белгилегендей, китеп менен иштөөбүл – белгилүү ыкмалардын жардамы менен текстти активдүү өзгөртүүнүн жыйынтыгында боло турчу, текстти түшүнүүнү жана анын маанилик мазмунун эске сактоону өзүнө камтып турган интеллектуалдуу татаал көндүм болуп саналат.

Студенттергетүрдүү татаалдыктагы көптөгөн тапшырмаларды сунуштоо менен алардын таанып билүү ишмердигин эркин тандап алууга ыктымал түзүүгө да болот, мында студент тапшырманын татаалын же жөнөкөйүндө да өз эрки. Эгер эң татаалын тандап алса, аны аткаруунун (чечүү) негизинде максималдуу ийгиликке жетип, умтулуусунан ары артып олтурат. Тескерисинче, жөнөкөй маселени тандап, студент аны да чече албаса - өзүн-өзү баалоосу төмөндөп, андан жеңил маселени аткарууга ык кое баштайт, умтулуусу өнүкпөйт. Умтулуу жалаң гана тигил же булл маселени чечүүдө жетишкен ийгиликтен, же жолу болбогон ызалануудан жаралбайт. Ал адамдын турмушундагы жетишкендиктерге, кемчиликтерге карай да калыптанат.

Умтулуу кубулушунун теориялык маанисинен тышкары практикалык мааниси да зор. Мисалы, окутуучу умтулуунун, өзүн-өзү баалоонун табиятын билбей туруп, студенттердин активдүүлүгүн арттыра албайт. Студенттердин умтулуусу алардын жекече өзгөчөлүгүнө, окутуучунун педагогикалык жөндөмдүүлүгүнө да жараша болот.

Студенттердин психикалык өзгөчөлүктөрү алардын ишаракетинин натыйжасы (продукциясы) аркылуу аныкталат жана аларга көңүл буру маанилүү орунду ээлейт. Студенттердин психологиясын үйрөнүү, жалаң эле алардын психикасын, инсанды көнүгүшүн иликтөө менен чектелбейт, андан сырткары алардын өз алдынча изилдөөлөрдү жүргүзүүсүн жана машыгууларды калыптандыруусун иликтөөдөгү негизги маселелердин бири. Бекем жана терең билим берүү үчүн, методдордун тигил же булл түрүн билип алуу али жетишсиздик кылат. Ошондуктан окутуучу студенттерге алгач лабораториялык жана практикалык иштерди өз алдынча аткарууга үйрөтүүсү

зарыл. Окутуучунун булл иш аракеттери төмөнкү деймаксаттарды көздөйт:

- изилдөөнү анын максатына жана гипотезасына ылайык пландаштырууга үйрөтүү;
- методдорду жана методиканы тура тандапалууга жана аларды тура колдонууга үйрөтүү;
- изилдөөнүн методикалык маанисин аныктай билүү, коюлган маселени чечүүгө карата тандалып алынган методдордун жарактуулугун жана гипотезаны далилдөөдөгө жыйналган материалдардын негиздүүлүгүн ачып көрсөтүү.

Тыянактар

Студент окутуучу тарабынан берилген белгилүү иш-аракетти аткаргандан кийин тийиштүү ориентирлердин негизинде өзү жасаган иштиталдайт: күткөн талап аткарылдыбы, эгерде аткарылса, кандай аткарылды, аткарылган иш анны курчаган кишилердин, окутуучунун купулуна толдубу ж.б.у.с. маселелерге жооп издейт. Бул учурда ал башка студенттердин сапаттарын үйрөнүп, анны өзүнүн мүмкүнчүлүктөрү менен салыштырып, өзүн өзү баалоого мүмкүндү калат да, өзү жөнүндө бир бүтүмгө келет.

Колдонулган адабияттар

1. Познавательная активность в системе процессов памяти. М., 1989.
2. Зинченко П.И. Непроизвольное запоминание. М., 1961.
3. Граник Г.Г., Концевая Л.А. Психологические особенности самостоятельной работы школьников с учебником // Психологические проблемы повышения качества обучения и воспитания / М., 1984.

Автор жөнүндө маалымат

«Колдонмо жана маалыматтар системасы" кафедрасынын доценти., п.и.к., Ибраев А.Д., К. И. Скрябин атындагы. Кыргыз улуттук агрардык университети.
E-mail: almazi@list.ru, Тел: +996772715404

«Колдонмо жана маалыматтар системасы" кафедрасынын улуу окутуучусу Сагындыков Кенже Жаныбековна, К. И. Скрябин атындагы. Кыргыз улуттук агрардык университети.
E-mail: kenje551@rambler.ru, Тел: +996770151864

СТУЕНТТЕРДИН ТААНЫП БИЛҮҮ ИШМЕРДҮҮЛҮКТӨРҮН АКТИВДЕШТИРҮҮҮК МАЛАРЫ

Мазмуну: Жогорку окуу жайларындагы билимдерди өздөштүрүүнүн сапатын жогорулатууда студенттердин ички таанып билүүлөрүн жана алардын ой жүгүртүү процесстерин, эс кетутууларын изилдөө маанилүү маселелердин бири болуп саналат.

ОСОБЕННОСТИ СТУЕНТТЕРОВ ПОЗНАНИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СПОСОБЫ АКТИВИЗАЦИИ

Резюме: В повышении качества усвоения знаний студентов в высших учебных заведениях и признание их знание потребностей внутренних процессов мышления, является одной из важных задач исследования с учетом познание.

OF KNOWLEDGE ACTIVITIES, ESPECIALLY IN STUTTERIN WAYS TO ENHANCE

Summary: In improving the quality of learning of students in higher education institutions and recognition of their knowledge of the needs of internal processes of thinking, is one of the important tasks of research based knowledge.

Пикир берүүчү п.и.д, профессор Төрөгельдиева К.М.